

Nr 46.

Ankom till riksdagens kansli den 10 maj 1921 kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig pensionsreglering för vissa lärarinnor vid privatläroverk m. m.

I den till riksdagen den 7 januari 1921 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t i punkt 3 under elfte huvudtiteln föreslagit, att riksdagen måtte, i avbidan på proposition angående tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna, för ändamålet beräkna under riksstatens elfte huvudtitel på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag å 150,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 11 mars 1921 avlåten proposition, nr 288, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Till berörda statsrådsprotokoll har föredragande departementschefen hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

dels medgiva,

ej mindre att de i kungörelse den 23 december 1910 (nr 145, sid. 1) angående pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter intagna, av riksdagen godkända bestämmelser för tilldelande av bidrag ur förslagsanslaget: bidrag till pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter skola i nedan angivna delar hava följande ändrade lydelse:

§ 1. Lärarinnornas pensionsanstalt.

3. Pensionsavgiften för delägare, tillhörande grupp A, skall beräknas sålunda, att den motsvarar en pension av 1,500 kronor

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 8 saml. 38 häft. (Nr 46.)

från 60 års ålder, dock att lägsta avgiften för år skall vara 200 kronor och högsta 240 kronor.

Pensionsavgiften för delägare, tillhörande grupp B, skall bestämmas efter det antal, dock högst 20, veckotimmar hennes undervisning omfattar i klasserna över de förberedande. Avgiften för varje veckotimme skall beräknas sålunda, att den motsvarar en pension av 75 kronor för varje veckotimme att utgå från 60 års ålder, dock att lägsta avgiften för år för en veckotimme skall vara 10 kronor och högsta 12 kronor.

4. Till pensionsavgiften skola utgå följande bidrag:

a) av staten: 30 procent av den i mom. 3 för den lärarinnegrupp, som delägaren tillhör, angivna lägsta pensionsavgiften,

b) av kommun eller enskilda donatorer: 30 procent av samma lägsta pensionsavgift, därest delägaren är anställd vid enskild mellanskola eller vid högre flickskola,

c) av läroanstalten: 30 procent av samma lägsta pensionsavgift, därest delägaren är anställd vid högre goss- eller samskola eller vid enskilt lärarinneseminarium.

För utgörande av i varje fall återstående del av den pensionsavgift, som jämlikt mom. 3 skall inbetalas för delägaren, ansvarar vederbörande läroanstalt, med rätt för läroanstalten att av delägarrens lön avdraga ett belopp svarande mot denna del av pensionsavgiften.

6. Där ej för särskilt fall, varom stadgas i pensionsanstaltens reglemente, pensionsrätt svarande mot vissa pensionsavgifter gått förlorad, utgår pension med det belopp, som beräknas motsvara vid den tidpunkt, då pensionen tillträdes, alla de pensionsavgifter, som blivit för delägaren erlagda, dock med högst 1,500 kronor om året;

än även att de i kungörelse den 31 december 1917 (nr 965) angående tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna intagna, av riksdagen godkända grunder för beredande av tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna skola i nedan angivna delar hava följande ändrade lydelse, att tillämpas från och med den 1 juli 1921:

2. a) Rätt att efter avgång från sådan anställning, som i § 2 av reglementet för lärarinnornas pensionsanstalt sägs, erhålla tilläggs-

pension inträder den 1 juli det kalenderår, då pensionstagaren fyller 60 år, dock icke före den 1 juli 1918, med villkor att hon vid sin avgång under minst 10 tjänstår, beräknade på sätt nedan under punkt c) sägs, bestritt sådan tjänstgöring vid enskild läroanstalt, att hon enligt eljest gällande bestämmelser ägt rätt att tillgodoräkna sig densamma för uppflyttning i högre lönegrad; skollande det ankomma på Kungl. Maj:t att föreskriva det sätt, på vilket lärarinna, som före den 1 juli 1918 avgått från sin befattning, bör styrka sig vara för sitt uppehälle i behov av tilläggs pensionen.

4. Tilläggs pension utgår med det belopp, som enligt de för lärarinnornas pensionsanstalt gällande beräkningsgrunder motsvarar de sålunda tillgodoräknade bidragen; dock att tilläggs pensionen tillsammans med den pension, som skulle reglementsenligt tillkomma vederbörande vid 60 års ålder, endast för det fall må överstiga 1,000 kronor, att vid sammanläggningen högre belopp uppkommer på grund därav, att vederbörande lärarinna för sin pensionering erlagt frivilliga avgifter utöver vad som erfordrats för utbekommande av stadgat statsbidrag, i vilket fall totalpensionens belopp må kunna uppgå till högst 1,500 kronor;

dels fastställa följande grunder för beredande av tilläggs pension åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna, vilka avgå med pension från och med utgången av juni 1921:

1. Föreståndarinna eller lärarinna, som vid utgången av juni 1921 var delägare eller som därefter blir delägare i lärarinnornas pensionsanstalt, äger rätt att på sätt och under villkor, som nedan sägs, uppbära tilläggs pension, och skall kungörelsen den 31 december 1917 angående tilläggs pensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna icke tillämpas på de lärarinnor, som enligt nedan angivna bestämmelser erhålla tilläggs pension.

2. a) Rätt att efter avgång från sådan anställning, som i § 2 av reglementet för lärarinnornas pensionsanstalt sägs, erhålla tilläggs pension inträder det kalenderår, då pensionstagaren fyller 60 år, dock icke före den 1 juli 1921, med villkor dels att hon under minst 10 tjänstår, beräknade på sätt nedan under punkt c) sägs, bestritt sådan tjänstgöring vid enskild läroanstalt, att hon enligt eljest gällande bestämmelser ägt rätt att tillgodoräkna sig densamma för uppflyttning i högre lönegrad, dels ock att hon efter utgången av år 1906 tjänstgjort minst 10 år.

b) Föreståndarinnas tjänstgöring beräknas motsvara 20 veckotimmar för läsår. Biträdande föreståndarinna tillgodoräknas 5 veckotimmar utöver det antal, som hennes undervisningsskyldighet omfattar, dock sammanlagt högst 20 för läsår.

c) För föreståndarinna anses läsår motsvara tjänstår; för biträdande föreståndarinna eller lärarinna skall läsår, som omfattar minst 20 veckotimmar, anses motsvara fullt tjänstår samt läsår, som omfattar ett mindre antal veckotimmar än 20, betraktas som så stor del av ett tjänstår, som antalet veckotimmar utgör del av 20.

3. a) För varje läsår, under vilket pensionstagaren varit delägare i lärarinnornas pensionsanstalt, tillgodoräknas henne ett bidrag av 5 kronor för varje veckotimmes tjänstgöring, dock ett bidrag, som för visst år sålunda må tillgodoräknas, icke må överstiga 100 kronor samt att sådant bidrag icke tillgodoräknas lärarinna efter den 1 juli det år, under vilket hon fyller 60 år.

b) För varje läsår före den 1 januari 1911 tillgodoräknas pensionstagaren ett bidrag av 13 kronor 50 öre för varje veckotimmes tjänstgöring, dock att det bidrag, som för visst år under tiden från och med år 1904 till och med år 1910 således må tillgodoräknas, jämte det bidrag, som staten haft att vidkännas för lärarinnans pensionering, tillsammans med vad som inbetalats för henne för statsbidragets utfående eller behövt inbetalas för detta ändamål, därest hon tillhört någon av de äldre pensionsanstalterna, icke må överstiga 270 kronor.

4. Tilläggs pensionen utgår med det belopp, som enligt de för lärarinnornas pensionsanstalt från och med den 1 juli 1921 gällande beräkningsgrunder vid fyllda 60 år motsvara de sålunda tillgodoräknade bidragen, dock att tilläggs pension tillsammans med den pension, som skulle reglementsenligt tillkomma vederbörande, icke må överstiga 2,400 kronor.

5. I övrigt skola de i reglementet för lärarinnornas pensionsanstalt givna bestämmelser rörande i reglementet avsedda pensioner i tillämpliga delar lända till efterrättelse beträffande nu ifrågasvarande tilläggs pensioner;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av förenämnda bestämmelser och grunder må finnas erforderliga;

dels ock för beredande enligt här förut angivna grunder av

tilläggpensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna samt av tillfällig pensionsreglering för sådana lärarinnor anvisa under riksstatens elfte huvudtitel på *extra stat* för år 1922 ett förslagsanslag å 150,000 kronor.

Såsom framgår av statsrådsprotokollet, avser förevarande framställning *dels* en förhöjning av de grundpensioner och tilläggpensioner, som för närvarande utgå till förutvarande lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, *dels ock* en ökning av pensionerna åt lärarinnor, som komma att avgå med pension efter utgången av juni månad 1921.

Förslaget om en förbättring av redan nu utgående pensioner och tilläggpensioner har framställts av 1920 års revisorer av lärarinnornas pensionsanstalts räkenskaper och förvaltning. I samband med revisionen hade det nämligen visat sig, att de grunder, som tillämpats vid uppgörandet av de anstaltens reglemente bifogade tabeller över pensionsavgifter och pensionsbelopp illa överensstämde med de faktiska förhållandena, och att, om kapitalvärdet av anstaltens förbindelser beräknades efter grunder, som med avseende å dödlighet och räntefot närmare motsvarade de faktiska förhållandena, anstaltens verkliga kapitalbehållning vid utgången av år 1919 överstege detta kapitalvärde med närmare 450,000 kronor eller omkring 30 procent. Revisorerna hava därför hemställt om sådana ändringar i gällande bestämmelser, varigenom de utgående pensionerna komme att höjas till närmare överensstämmelse med de belopp, vartill erlagda avgifter med tillämpning av mera tillfredsställande beräkningsgrunder berättigade; och hava revisorerna i sådant avseende föreslagit, att det högsta medgivna pensionsbeloppet måtte höjas från 1,200 kronor till 1,500 kronor. I följd härav borde även det i kungörelsen den 31 december 1917 angående tilläggpensioner stadgade högsta belopp, varmed pension och tilläggpension sammanlagt finge utgå, höjas från 800 kronor till 1,000 kronor.

Revisorernas förslag har i allt väsentligt tillstyrkts av *direktionen över lärarinnornas pensionsanstalt, skolöverstyrelsen* och *statskontoret*. Även *departementschefen* har anslutit sig till detsamma.

Förslaget om höjning av pensionerna till lärarinnor, som komma att avgå efter utgången av juni månad 1921, har framställts av

skolöverstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1920 och grundar sig på en av byråchefen E. Göransson efter uppdrag av överstyrelsen verkställd utredning. Beträffande denna utredning tillåter sig utskottet att hänvisa till propositionen (sid. 10—16). Förslaget avser en ökning av det högst medgivna pensionsbeloppet, vilket, såsom förut nämnts, för närvarande utgör 1,200 kronor, till 2,400 kronor. Såsom skäl för denna höjning har huvudsakligen anförts, att privatläroverkens lärarinnor i jämförelse med lärarinnor vid andra statliga eller statsunderstödda läroanstalter blivit i påfallande grad missgynnade med avseende å pensionsförhållandena, i det att frågan om en definitiv löne- och pensionsreglering för dessa lärarinnor, vilken fråga sedan åtskilliga år tillbaka stått på dagordningen, blivit väsentligt fördröjd genom den utredning rörande omorganisation av det allmänna undervisningsväsendet, som uppdragits åt skolkommissionen. Den föreslagna åtgärden i syfte att höja pensionsbeloppen kan alltså anses väsentligen hava karaktären av en provisorisk åtgärd, ägnad att åt dessa lärarinnor, vilka år från år fått sin definitiva pensionsreglering uppskjuten, bereda en kompensation för dröjsmålet.

Vad beträffar kostnaderna för genomförande av de framställda förslagen kan, såsom av det förut anförda framgår, den ifrågasatta förhöjningen av de för närvarande till förutvarande lärarinnor utgående pensionerna och tilläggspensionerna genomföras utan någon kostnad för statsverket med anlitande endast av pensionsanstaltens överskottsmedel. Statsverkets merutgifter för genomförande av den föreslagna ökningen av de pensioner, som skola utgå till lärarinnor, vilka avgå med pension efter utgången av juni månad 1921, hava i den av skolöverstyrelsen åberopade utredningen beräknats på följande sätt:

för år 1921	.....	till kronor	19,000: —
» » 1922	.....	» »	72,000: —
» » 1923	.....	» »	98,000: —
» » 1924	.....	» »	123,000: —
» » 1925	.....	» »	153,000: —
» » 1926	.....	» »	177,000: —

För år 1921 hava några medel för den tillfälliga pensionsregleringens delvisa genomförande icke reserverats. Då emellertid

det anslag, som för närvarande lämnar tillgång till nu utgående tilläggspensioner och som skulle från och med år 1922 förhöjas för nyssberörda pensionsreglerings genomförande, har karaktären av förslagsanslag och den merkostnad för år 1921, som förorsakas av sagda reglering, ej är synnerligen stor, har Kungl. Maj:t begärt riksdagens medgivande, att ifrågavarande pensionsreglering måtte få taga sin början redan under år 1921, eller närmare bestämt med den 1 juli 1921.

Vad beträffar förhållandet mellan de förhöjda pensionerna och de avgifter, som av vederbörande delägare i pensionsanstalten skulle erläggas, avsåg skolöverstyrelsens förslag, till vilket *direktionen över lärarinnornas pensionsanstalt* i avgivet yttrande anslutit sig, att den föreslagna pensionsförhöjningen upp till 2,400 kronor skulle utan höjning av vederbörandes pensionsavgifter genomföras uteslutande med statsmedel. Uti sitt i ärendet avgivna utlåtande uttalade emellertid *statskontoret*, med hänsyn till vikten av att ej föregripa en blivande definitiv pensionsreglering, betänkligheter mot en förhöjning av pensionerna utan höjning av pensionsavgifterna. Sedan i anledning härav yttrande inhämtats från *skolkommissionen*, har kommissionen, som i övrigt tillstyrkt förslaget, ifrågasatt en höjning av den nu bestämda minimipensionsavgiften för lärarinnorna från 60 kronor till 80 kronor samt för timplärlarinna från 3 kronor till 4 kronor. Till detta förslag har *departementschefen* anslutit sig.

Beträffande den i ärendet lämnade utredningen i övrigt anhåller utskottet att få hänvisa till propositionen.

Vad först angår förslaget om höjning av de pensioner och tilläggspensioner, som för närvarande utgå till förutvarande lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, kan denna höjning, såsom av det ovan anförda framgår, genomföras utan någon kostnad för statsverket, allenast med användande av de överskottsmedel, som pensionsanstalten under årens lopp förvärvat till följd därav, att pensionsavgifter och pensionsbelopp beräknats efter grunder, vilka i avseende å dödlighet och räntefot ej väl överensstämt med de faktiska förhållandena. Det synes utskottet billigt, att pensionerna nu höjas till de belopp, vartill erlagda avgifter med tillämpning av mera tillfredsställande grunder i nyssberörda avseenden kunna berättiga.

Utskottet.

Beträffande åter den föreslagna ökningen av de pensioner, som skola utgå till lärarinnor, vilka pensioneras efter utgången av juni månad innevarande år, avser densamma att i någon mån bereda dessa lärarinnor en kompensation för det dröjsmål med genomförandet av en definitiv löne- och pensionsreglering, som förorsakats genom den åt skolkommissionen anförtrödda utredningen rörande omorganisation av undervisningsväsendet. Av den utredning, som i ärendet förebragts, framgår, att lärarinnorna vid de statsunderstödda privatläroverken obestriddligen för närvarande befinna sig i en uti pensionshänseende synnerligen ogynnsam ställning i jämförelse med lärarinnor vid övriga statliga eller statsunderstödda läroanstalter. En förbättring härutinnan måste även enligt utskottets uppfattning anses vara av omständigheterna påkallad. Den förhöjning av pensionerna, som nu föreslagits, kan måhända i och för sig synas avsevärd. Härvid bör emellertid anmärkas, att, på sätt av propositionen framgår, det föreslagna maximibeloppet på grund av bestämmelserna för pensionernas utgående kommer att uppnås endast i ett fåtal fall och att de verkligen utgående pensionerna i det stora flertalet fall komma att väsentligt understiga detta maximibelopp. Med hänsyn härtill och i betraktande jämväl av de pensioner, som för närvarande utgå till lärarinnor vid övriga jämförliga läroanstalter, torde den föreslagna höjningen icke kunna anses vara oskäligen. Att denna pensionsförhöjning icke torde vara ägnad att föregripa en blivande definitiv pensionsreglering för ifrågavarande lärarinnor lär framgå av skolkommissionens i ärendet avgivna yttrande ävensom av vad departementschefen härutinnan anför. Utskottet har därför ansett sig böra biträda Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet delar den av skolkommissionen och departementschefen uttalade uppfattningen, att den föreslagna pensionsförhöjningen jämväl bör medföra en ökning av de pensionsavgifter, som lärarinnorna hava att erlägga till pensionsanstalten. Mot det förslag, som i detta avseende framställts, har utskottet intet att erinra.

Vad slutligen beträffar förslaget, att den tillfälliga pensionsregleringen skulle få taga sin början redan med den 1 juli 1921, oaktat medel för ändamålet icke reserverats under innevarande år, har utskottet, med hänsyn till den jämförelsevis ringa merkostnad, detta torde komma att medföra, icke velat motsätta sig detsamma.

Under åberopande av det sålunda anförda får utskottet hemställa,
att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition
må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 10 maj 1921.

På bankoutskottets vägnar:

EMIL KRISTENSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

av *första kammaren*: herrar *Gustafsson, Öhngren, Vindahl, Johansson* i Frig-
geråker, *Wigforss, Walles, Bodin* och *Malmberg* samt

av *andra kammaren*: herrar *Kristensson, Gustafsson* i Örebro, *Ryberg, Bäck-
lund, Olsson* i Berg, *Persson* i Björsbyholm, *Lovén* och *Höglund*.
